

TELEGRAFUL ROMÂN.

Apare Marția, Joia și Sâmbătă.

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarhie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru streinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei archidieceșane Sibiu, strada Măcelarilor 47.
Correspondențele sînt a se adresa la:
Redacțiunea „Telegrafului Român“, strada Măcelarilor Nr. 30.
Epistole nefrancate se refușă. — Articuli nepublicați nu se înapoiază.

INSERȚIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori 15 cr. rëndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr. pentru fie-care publicare.

Prenumeratiune nouă

la „Telegraful Român“

care apare de trei ori pe săptămână, deschidem pe anul 1885, cu prețul cel mai moderat, ce se poate vedea în fruntea foaiei.

Banii de prenumeratiune se trimit mai cu înlesnire pelângă asignațiuni postale (Posta utalvány — Post-Anweisung.) Numele prenumerantului, al comunei unde se află cu domiciliul, și eventual al poștei ultime se fie scrise bine, ca să se poată ceti.

Se atrage atențiunea on. domni abonați, al căror abonament se sfârșeste cu ultima Decembrie 1884, a-și innoi din vreme cel mai de aproape, pentru ca să nu fie expeditura silită a sista, sau a întârzia cu espedarea foiei *).

Editura „Telegrafului Român“ în Sibiu.

* O înlesnire foarte mare în expeditiune se face prin lipirea unei fășii de adresă dela abonamentul ultim.

Din cauza Sărbătoarei de mâne numărul cel mai de aproape va apărea Sâmbătă.

Sibiu, 28 Ianuarie

Domnule Redactor! În articolul: „Reuniuni învățătorești și preoțești din archidieceșă“ din numărul de Joi 24 l. c. al „Telegrafului Român“ se amintesc două obiecte, în privința cărora e de lipsă ca on. public cetitoriu să fie esact informat, pentru de a-și putea forma idiă clară despre starea lucrurilor.

Se vorbește în acel articol despre reuniunile învățătorești greco-orientali din archidieceșă și ele se dechiară de „corpuri fără viață“, de o instituțiune maiestrită, forțată prin „statute octroate“, care instituțiune din lipsa materialului, adică a unui stat învățătoreșc, „vegetează“ numai și nu a produs până acum nici un rezultat practic.

Nu pot și nu voi să neg că așa numitele „reuniuni“ învățătorești din archidieceșă încă nu au eșit din fașe și din leagăn. Ele există în mod oficial și general abea de doi ani, și întrun adevăr se mai află astăzi încă districte, în cari inactivarea instituțiunei (organizarea reuniunei) încă nu a reușit pe deplin, parte din motivele aduse de autorul

articulului, parte din altele, cari nu se pot discuta la acest loc.

Cu toate acestea e prea mare pessimism de a condamna instituțiunea însăși, de a o arunca ca ceva netrebnic la o parte. Aflu mult adevăr în aserțiunea articolului că „nici un popor nu s'a regenerat prin legi și prin statute“ — dacă aceste rămân literă moartă. Însă din singurul motiv că legile și statutele, respective instituțiunile create prin ele spre binele și promovarea claturei un popor, — nu se eșecută, și promovează declara de reue, nepractice, de „încercări teoretice“ legile și instituțiunile. Pentru-că în 3—4 din cele 11 districte ale archidieceșei așa numitele reuniuni învățătorești în termin de doi ani încă nu s'au desvoltat până la gradul regulatei funcționări, nu putem afirma că „reuniunile sunt un loc de tortură, o întrunire silnică de a face o neadmisibilă confundare de cauză și urmări, o deducțiune din permise false.

De sigur autorul articolului nu este pe deplin în chiar cu ființa și gena reuniunilor, ceea-ce se manifestă în afirmațiunea sa că atât în adunările generale ale reuniunilor, cât și în cursul afacerilor acelorale ar exista „confusiune.“

Mi se pare că punctul de mâncare al autorului articolului e eronat. Reuniunile noastre învățătorești nu putem să le măsurăm și judecăm după ființa și regulele altor reuniuni, cari se formează de sine, în mod spontan pe basa unei necesități simțite și binepricepute de cei-ce se asociază. Astfel de reuniuni întrun adevăr se pot forma numai acolo, unde nu numai că există un stat învățătoreșc încheiat, ci învățătorești și se află la înălțimea timpului.

În împregiurările însă în cari ne aflăm noi, nime nu poate cugeta la atari idealuri, și nu a cugetat nici consistoriul archidieceșan când a pus la cale înființarea și organizarea reuniunilor în întreaga archidieceșă.

Istoricul acestora ne va da deslușiri momentoașe. Isvorul tuturor întrunirilor învățătoreștilor din regatul ungar, fie în conferințe ori corporațiuni ori în fine reuniuni, îl aflăm în legea despre scoalele poporale din anul 1868. Această lege (în §. 147) prescrie că toți învățătorești dintr'un district (tankerület) sunt datorți a se întruni în corporațiune districtuală, carea are a ține odată pe an conferință învățătorească.

Pe aceasta basă dl ministru reg. ung. de culte și instrucțiune publică la anul 1872 a aflat a pune în lucrare înființarea corporațiunilor învățătorești și

cu datul 14 Septembrie a îndrumat pre inspectorii regești de scoale comitatensi ca ei să inactiveze și să organizeze acele corporațiuni, și să se pună în fruntea lor. Prin o ordinațiune ulterioară (dt 11 Decembrie 1872) dl ministru a îndrumat mai de parte pre inspectorii regești de scoale ca acolo, unde există astfel de întruniri învățătorești, ei să se adopere a le desființa aceste și ale contopi cu corporațiunile comitatense. Și mai departe s'a dus în direcțiunea aceasta adunarea regnicolară a învățătoreștilor ținută în Budapesta la 1882. Acest concludus, ca învățătoreștii confesionali să fie siliți a intra în corporațiunile comitatense. Acest concludus s'a aprobat din partea dlui ministru cu aceea modifiicare ca numai acei învățătorești confesionali să fie constrinși a intra în corporațiunile comitatense, cari nu sunt membri la vre-o corporațiune proprie confesională.

La noi în archidieceșă învățătoreștii până la acest timp nu erau organizați nici în corporațiuni după cum le prescrie legea, nici în reuniuni spontanee cu statute aprobate la loc competent, ci se țineau simplu din an în an așa numite conferințe învățătorești, la cari se adunau câți voiau și ascultau unele prelegeri ale „conducătorului conferinței“ denumit de consistoriu. Dacă lucrul ar fi rămas astfel, urmarea ar fi fost că învățătoreștii nostri ar fi devenit inrolați la corporațiunile învățătorești comitatense, în care privință se și făcurea din partea inspectorii regești de scoale feliu de feliu de mesuri și încercări. Așa d. e. în comitatul Târnavelor mari s'a pretins cu întetire ca și preoții nostri să între ca membri în acele corporațiuni.

De oare-ce la corporațiunile comitatense taxa anuală de membru e mare în proporțiune cu situațiunea materială a învățătoreștilor nostri, și membri pre lângă aceasta taxă mai au de a contra bui și la fondul „Eötvöșian“ s'a arătat necesitatea ca învățătoreștii nostri să se consolideze în corporațiuni proprii confesionali, ale căror prestațiuni bănești și altă întogmire correspund giurstarilor și trebuințelor noastre proprii confesionale-românești.

O urmare a acestei necesități a fost crearea corporațiunilor confesionale, ce s'a pus cale în 1883 prin o nouă împărțire a archidieceșei în 11 districte și prin promulgarea unui regulament relativ la organizarea și cursul agendelor acestor corporațiuni.

Prin aceasta consistoriul archidieceșan nu a creat „reuniuni“ după cum se pare a crede autorul articolului, nici nu a „octroat statute“ pentru „reuniuni“

FOIȚA.

Curierul literar.

Sumar: Scoalele istorice; scoala entuziasmului; istoria la cei vechi; Titu Liviu și succesorii sei. Scoala obiectivistă; die Objectivität în Germania. Scoala lui Macaulay și viitorul metodelui urmat de partizanii istoricului engles.

Nu știu dacă printre multele și adevăratele definițiuni date de Cicerone istoriei se află, în simbur sau toată, comparațiunea ce voesc a face. Îmi pare că istoria trebuie să fie asemenea unei străvedătoare și perfecte oglinde în care să se arate, cu toate amănuntele lor chiar ce cele mai pușin perceptibile, faptele trecutului, protagoniștii și coriștii istoriei, într'un cuvânt tot ce a trăit, s'a mișcat și a făcut istoria.

Astfel o voește să fie metodelui eminaminte științele, astfel o voesc legile imutabile ale adevărului: oglindă perfect străvedătoare, căci numai ca atare va fi luminătoare.

O altă conțină, bătrână ca și civilizațiunea greacă și romană, scotină până mai deunăzi și pe aici pe colo continuă și astăzi a privi istoria după cum o priveau grecii și romanii, ca operă oratorică. Cu alte cuvinte, istoricul respectă adevărul cu sântenia, culege faptele, le coordonă și le espune după cum genul seu li șoptește a face. Dar, întocmai ca și istoricul la tribuna pasionată după căutarea adevărului, încins de căldura elocinței, istoricul trece din-

colo de limite sau se oprește în loc pentru a estrage și arăta tot frumosul sau tot uritul unui singur fapt. Astfel facură Tit-Liviu, Tacit și toți istoricii Romei romane; astfel făcuseră, afară poate de Tucidide, toți logografi și istoricii Greciei clasice și tot astfel îmi pare că a făcut, p'alocurea, în superbele și ardețoarele pagini ale Istoriei Franciei, nemuritorul Michelet, și cu densus lui după el, Thomas Carlyle, unul din istoricii Angliei contimporane.

Sunt multe și puternice cauze care ne dau cuvântul de a fi al acestei scoale, cari ne fac să credem înflăcărilor oratorice ale marilor scriitori și să nu acuzăm de cât pe jumătate părtinirea lor. Sunt oameni, cu inimă iubitoare de patrie și cu aplicare sufletești spre cutare erou sau ilustru căpitan. Cu cât cunoști mai bine un lucru sau o persoană; cu cât mintea îți pētrunde în toate cotiturile și tainele acelu lucrul sau al acelei persoane, cu atât te simți cuprins mai adenc de două din simțimintele de căpetenie ale inimei omenești: iubirea sau ura.

Cercetând anei întregi imbecilabilele faste ale Republicei romane, trăind în glorioasă epocă a Scipionilor și Catonilor cari, după disa poetului nostru, „nu încăpeau supt cer“ cum vrei și cum aveți curagiul a cere dela Tit-Liviu să nu fie adoratorul unor astfel de timpuri, și să nu scrii cuvintele următoare: *prisca scribentibus antiqus fit animus*, antic devine sufletul aceluia care scrie despre cele antice; — lege sau adevăr care este temelul scoalei oratorice și pe care

Michelet îl traducea cu vorbele următoare: istoricul a căru personalitate dispare când densus scrie, nu e de fel istoric.

Dacă ar fi așa, dacă istoricul Thomas Carlyle care în secolul XVII nu vedea de cât pe Cromwell și în XVIII pe Frederic II și încolo pe nimeni, căci împrejurul acestor doi eroi ai minței și studiilor sale gravitau toți ceilalți luptători și toate celelalte fapte; dacă, dicit, istoricul ia parte la pasiunile care agitau epoca studiată de el, și se luptă cu foc în contra vrășmașilor lui Cromwell sau în contra acelor ai lui Frederic II, cu alte cuvinte, dacă își conservă activă, viuă și puternică personalitate de care vorbește Michelet, nu devine și el partisan al acestor doi protagoniști istorici, nu simte și el aceleași pasiuni; freamțul de ură și de iubire nu-l posedă pe dintregul? Cred că da, și cred încă cu putere că la suflul ardețor al pasiunilor sale, aceea străvedime a oglindei istorice se aburește, se întunecă și adese-ori dispare cu desevășire, pentru a face loc unei astfel de mate după ce figurile vătute iau proporțiuni fantasmagorice. Care istoric? Astăzi, istoria devine un roman; cetitorul percurge cu plăcere paginile lui când sunt scrise de un măestru al stilului; devine și el interesat în desfășurarea și propășirea acțiunei, ia parte, adese-ori cu acelaș foc pe care l'a simțit autorul la luptele, victoriele și învingerile vremurilor. . . . Ferice numai dacă și aduce aminte la timp că citește un roman, ear nu o isto-

ci pur și simplu a pus în lucrare un prescript al legii comune, care de nici nu obligativ dar de sigur facultativ are valoare și pentru noi. A inactivat corporațiunile învățătorești distric-tuale și le-a organizat prin promulgarea unui regulament pentru afacerile interne ale acelor.

Urmează din toate aceste că la noi nu există reuniuni în sensul propriu al cuvântului, ci corporațiuni create din oficiu de către suprema autoritate școlară confesională. Tot așa nu poate fi vorba despre „statute octroate“ ci despre un regulament după cum consistoriul l'a aflat de cor-spundentorii giurstarilor și trebuințelor noastre.

Eronată și aceea aserțiune a articolului că prin aceasta organizare s'ar fi delăturat „vechele conferințe.“ Aceste au rămas neatînse în princip și în concepțiunea lor. S'a regulat numai participarea la aceste conferințe, modul ținerei lor și cercul de activitate, ceea-ce până atunci nu era de loc normal.

Cumcă nici corporațiunile încă nu s'au dezvoltat până la înălțimea destinațiunii lor, aceasta nu se poate nega. Una însă desigur s'a ajuns prin înființarea lor, și aceasta e, că învățătorii noștri au rămas ai noștri, sub conducerea și supravegherea bisericeii, carea nu urmărește alte scopuri decât creșterea morală-religioasă a populațiunii. Ei fiind membri la o corporațiune proprie confesională nu se mai pot constrînge a intra în corporațiunile comitatense, unde prestațiunile sunt mari, ear învățătorii noștri priviți numai de a cincea rotă la car, de un feliu de „*miseria contribuentis plebs*“.

„Fie pânea cât de rea, tot e dulce în casa mea“ dăce proverbul, ear învățătorii noștri vor lucra înțelepțeste dacă vor înbrățișa cu toată căldura instituțiunea noastră proprie așa debilă cum e. Dela ei depinde să o perfecționeze. Nime în această privință nu-i va împedeca.

Știu că umblă și acum anume agenți s'e-i induplece să între și în corporațiunile comitatense învățătorești. S'e ne căutăm însă de treaba noastră. S'e nu abandonăm ce e al nostru pentru-că astăzi încă nu a ajuns la cutare grad de perfecțiune. Suntem oameni s'eraci, și ca oameni s'eraci ce suntem, trebuie să ne mărginim la ceea ce avem și ce putem. Trebuie să purtăm cioarecii și opincile noastre, și astfel nu vine greu a conturba lustrul strălucitei societăți a „domnilor,“ cari pentru bunii noștri bani ne tractează cu titlaturi de „*büdös böcskor, van-kui, hora*“ ș, a.

Inspectorilor regești de scoale, cari ne ofer cinstea și omenia să le mulțămim frumos pentru buna voință, și să le răspundem că s'eraci fiind ne mărginim la mămăliguța noastră; n'avem de unde să plătim taxe și altele în două locuri.

Ce privește aserțiunea autorului articolului că susținându-se prelungă, „adunările generali ale reuniunilor“ și conferințele, ar exista confuziune completă, trebuie să observ, că pricepută bine situațiunea, confuzie nu poate exista „Reuniuni“ n'a avem; și ceea-ce se numește „adunare generală a reuniunii“ e: conferința corporațiunii învățătorești din district.

Înțelegă astfel starea lucrului, și nescăpându-se din vedere că organizarea corporațiunilor învățătorești nu e nimic alta de cât executarea prescriptelor legilor din vigoare, și anume a statutului organic §. 130 și a §-lui 147 al art. de lege

ria, că are în față-i luneta proprie a autorului, ear nu oglinda istoriei care e una și aceeași totdeauna.

În schimb, în locul acestui metod entusiast de a pricepe și scrie istoria, în locul acestei scoale ale cărei extreme se vecinesc de aproape cu acelea ale romanului istoric, ce voesc partisanii metodului absolutamente științific? Într'un cuvânt, perfecta obiectivitate; adică, eu, cercetător al cutărei epoce, biograf al cutărei personagiu care a jucat un rol mai mult sau mai puțin însemnat în istoria lumii sau în istoria țerei mele, me voi sili din respecturi a face să tacă în mine ori-ce altă aplecare, ori-ce avânt, ori-ce căldură și me voi mărgini numai și numai la înșirarea faptelor găsite, controlate, probate cu multe și veridice documente. Idealul acestui fel de istoric dorit, adică nu, cerut de metodul științific, ar fi un istoric asemenea în toate unui grefier sau unui notar. Se înscrie, se espună cu o perfectă indiferență, cu răceala omului care se simțta anostit de o sarcină pentru el nici albă, nici grea nici bună nici rea.

Ei, ce-i va păsa lui, bunăoară, că eroul sau țeara a căror istorie studiază, sunt pe marginele prăpăstii, că gem greu de vremurile de grea cumpănă în cari înădușă, sau prin subline și dumnezeiești aventuri reușesc să scape de înspăimântătoare primeșdii; el, istoricul-notar, va continua fără nici o schimbare în voce al seu științific „Doamne mi-luește“ de fapte, fapte și ear fapte controlate, întărite și probate cu multe și veridice documente.

XXXVIII din 1868, nime nu va afla de îndreptățită aspra critică a des menționatului articol.

Al doilea obiect, în privința căruia i se fac imputări nejuste consistoriului în articolul indicat, e fondul de pensuni regnicolar pentru învățătorii dela scoalele populare.

În meritul acesta observ că autoritățile bisericesti nu au nici un feliu de ingerință la afacerile acestui fond. Nu li se împărtășește nici un feliu de date, nici chiar singuraticile casuri de pensionare. Drept acea nu se poate pretinde dela ele să raporteze în privința manipulării și a gestiunilor acelu fond.

Dintr'altele așa sum informat că o instrucțiune în privința drepturilor și a datorințelor învățătorilor față de acest fond e în lucrare și va apărea în decurând.

Revista politică.

În zilele acestea se va pune la ordinea zilei în parlamentul Ungariei proiectul pentru reorganizarea casei magnaților. Situațiunea actuală e foarte favorabilă pentru ministerul Tisza. Budgetul finanțelor s'a primit cu o imponentă majoritate, ceea ce se consideră de vot de încredere pentru guvern. Așa cetim în diarele din Viena, și noi o credem, căci după cum am mai dis, adevărata situație din cercurile guvernamentale dela noi mai împede se oglindează în diarele din Viena.

De vre-o câte-va zile diarele din capitală ne aduc știri despre conferințele deputaților s'erbi din parlamentul Ungariei. Ni se spune că pe fie-care di s'au ținut câte 2 conferințe la care luau parte preste douăzeci de deputați. Scopul acestor conferințe era regularea poziției lor în parlament. Resultatul acestor conferințe este de importanță și pentru ținuta noastră politică, și de acea îl reproducem.

Purcedând dela națiunea și biserica autonomă s'erbă, a căror înaintare este principala chemare a deputaților s'erbi din dieta Ungariei, acestia au luat următoarea decisiune:

„Cu privire la cercul de activitate al parlamentului unguresc deputații s'erbi naționali din Ungaria, Croația și Slavonia au *interese comune*, cari trebuie apărute și îngrijite, în special *unitatea bisericeii greco-orientale s'erbe* câștigată prin meritele poporului și asigurată poporului s'erb prin legi scrise, pe terenul coroanei Sântului Stefan se manifestă *prin autonomia națională bisericească*.”

Comunitatea acestor interese pretinde, ca în afacerile amintite toți deputații naționali s'erbi să lucre în aceeași direcțiune.

Deputații naționali s'erbi, atât în dieta Ungariei, cât și a Croației, după experimentări de mulți ani, s'au convins, că autonomia bisericeii s'erbești și individualitatea națională numai așa se poate păstra, dacă ei vor rămâne conștiențioși și firm pe baza dreptului public de stat, și vor promova interesele statului și ale regatelor, în care de sute de ani și-au aflat patria.

Cu privire la convocarea congresului național bisericesc, deputații vor lucra din toate puterile, ca să se păstreze și asigure autonomia bisericeii naționale, să se întregască instituțiunile neîncheiate, să se reguleze cesiunile încurcate, să se delature esistențele greutăți și neînțelegeri, fie ele de ori și ce natură vor fi, în fine să se reguleze conform trebuințelor poporului și în spiritul bisericeii greco-orientale pe baza experiențelor câștigate afacerile bisericești și școlare, cari în trista lor stare de aji numai vegetează.

Ba încă, cei cari sunt pentru această scoală împinsă până la estrem, nu vor permite nefericitului grefier nici conlucsiuni să tragă. De ce? pentru că, nici vorbă, în această operațiune, subiectivitatea, adică mintea lui, cu aplecările și preferințele ei, le va trage poate așa încât să se vadă că un om a judecat acele fapte, nu că o mașină le-a înșirat în regulă unul după altul, astfel cum au ocurs în curgerea timpului.

Secolul nostru, în ceea ce privește știința și artele a început, dăcea mahnit regretatul Bersot, director al scoalei normale din Paris, cu cete nume-roase de idealisti și de romantici, și va sfârși cu cete și mai numeroase încă de notari și de impasibili grafieri.

Nu va fi așa, deși partisanii acestei scoli de absolută obiectivitate afirmă contrariul; umbra lui Bersot poate fi liniștită. Toate calitățile le va fi având secolul nostru, dar pe aceea a impasibilității nu o are nici de frică. Nervii au făcut țără în toate și pretutindeni. Și în Germania, acolo unde *die Obiectivität* pare la prima vedere a fi dea tuturor cercetărilor științifice, de unde scoala aceasta și-a luat sborul în toate celelalte țeri, în Germania chiar, istoricul rămâne om, *être ondoyant et divers*, cum dăcea Montaigne.

Nu-mi veți dăce, bunăoară, că Mommsen, ilustrul, nemuritorul corifeu al științei germane actuale, o fi făcut pură obiectivitate în famoaisa sa istorie romană?! Recetați capitolele în cari Mommsen vorbe-

Spre acest scop e de lipsă ca încă până este timp poporul s'erb și inteligența să se unească și consolideze la o activitate uniformă. Drept aceea decidem:

1. Subscrișii deputați naționali s'erbi privesc de basa activității și a ținutei lor politice dreptul de stat al țerilor de sub coroană Sântului Stefan anume pactul dintre Ungaria și Austria, mai departe cel dintre Ungaria Croația și Slavonia.

2. Subscrișii deputați naționali s'erbi pe baza autonomiei naționale bisericești, câștigate în urma dreptului istoric și asigurate prin legi scrise, dorim: ca la regularea definitivă a instituțiunilor autonome prin conlucrarea organelor îndreptățite, să se aducă în consonanță interesele bisericeii orientale și ale populațiunii.

Vom avea ocaziune a aprea decisiunile deputaților s'erbi. De astădată observăm, că ei s'au decis a eda în Pesta un țiaru de toate zilele, în care și vor susține programa și o vor face cunoscută poporului. De redactor al proiectatului țiaru este designat deputatul dietal Stefan Popovicu.

Procesul de presă al „Tribunei“ din 3 Februarie st. n. 1885.

(Urmare.)

Urmează acuzarea, pe care o susține vice-procurorul Tribus:

„Înalt tribunal! Domnilor jurați!

„De câte ori nu ne simțim îmbulziți, de a cuprinde în cuvinte frase goale, pe care le-am cetit, sau alusuni întunecate, cari produc în noi un oarecare simțământ, sau cum dăce Faust: Unde lipsesc conceptele, acolo la timpul potrivit se află câte un cuvânt. Cine s'ar fi mărturisit în vieța asta înaintea d-voastre, domni mei, chiar față cu fapte, cari eserciază asupra lui o impresiune preponderantă convingătoare, și care totuși, dacă ar fi fost silit să afle cuvinte, spre a esplica esistența acestor fapte, să nu-i fi fost greu aceasta chiar din cauza, că fapta, obiectul vorbește el însuși pentru sine. În poziția asta curioasă me află eu astăzi ca acuzator public. Fără voie mi se pune în mine însumi, întrebarea, că oare de lipsă e, ca să motivez acusa care s'a ridicat astăzi aici, că oare trebuie să mai înșir motive aici pentru aceea, ce d-voastre după convingerea cea mai internă a d-voastre trebuie să o simțiți, anume aceea, că articolul incriminat e o faptă de osândit -- că cuvintele aceste: „Trebuie neapărat să pândim ocaziunea de a sguduia din temelii statul unguresc, să-i căutăm pretutindenea dușmanii, ca să ne unim cu ei, să ne silim să-i facem dușmani pretutindenea unde străbatem,“ — că oare cuvintele aceste mai au lipsă de oare-care comentariu. După ce ni se impune convingerea despre punibilitatea faptului, me apuc cu atât mai mare veselie de ocupațiunea, ce mi-o impune datorința, de a cualifica faptul penibil și de a clarifica vinovăția subiectivă. Trebuie să mărturisesc, că pe cât de clar imi stă înaintea ochilor cuprinsul punibil al articolului, totuși află, că dintr'acele lipsește oare-care logică. Eu me întreb fără voie, că oare inconsecuența aceasta să se fi strecurat fără voia autorului în articol? Abia o cred! Ba cutez a și afirma, că nu a fost chiar potrivit pentru scopurile sale, pe cari le desfășură prin cuvintele de mai sus, nunumai de a câștiga pentru vederile și intențiunile sale pe con-

ște de Pompeiu și de Cesar. Veți vedea dacă nu e urmă de subiectivitate, sau dacă această floare a minții omenești înflorește în toate rândurile ce el consacra celor doi eroi ai Republicei decadente. Putea fi altmintreli? putea Mommsen să tacă și să nu conchidă? S'ar fi mulțămînt prodigiosul romanist să fie un perfect notar al fastelor romane? Creadă că da cine o vre; opera eruditului german e aci și probează contrariul. Dacă prin autenticitatea și bogăția faptelor aduse înaintea cetitorilor, Mommsen pare a aparține acestei secunde scoale, prin pasiunea, prin violența conlucsiunilor și deducțiunilor sale, profesorul berlines se dă trup și suflet cu partisanii celei dintâi, e cu totul din scoala entuziasmului și a patriotismului. Are dreptate, e om; și știința fie cât de puternică n'a reușit până aji să îndumnezeiască pre om; din contră, ea îi întinde coardele pasiunilor și mai strună ca mai nainte.

Foloase și pagube în prima, pagube și foloase în a doua din aceste scoli. Remediu mulți l'au vedut, dar puțini l'au pus sau mai bine au putut să-l pună în practică. Spre fericirea însă a istoriei și minții omenești, s'a găsit un om, un falnic scriitor care a luat din prima și din secunda scoală numai bunurile și foloasele câștigate de părtașii acestor două metode; am împrumutat obiectivistilor modul de a controla faptele, de a le aduna cât mai numeroase, de a întemeia demonstrațiunile pre irefragabile probe, și a luat dela entusiasti acea căl-

giurările actuale. Fie-mi permis a reproduce cuvintele celui mai mare criminalist german, ale lui Holtzendorf, care cu privilegiul criticării cerute a codicelui penal unguresc s'a exprimat la partea ce privește agitățile astfel: „Înainte de toate e de observat, că între anumite împregiurări în Ungaria pot fi motive, de a privi agitațiunile acele de mai periculoase pentru pacea publică, decum de ar fi în Germania după o aprepțiare normală.“ Ori cum va suna verdictul dvoastre, eu îl privesc de adevărată expresiune a conștiinței dvoastre. Mie permiteți-mi însă a aștepta, ca verdictul dvoastre să fie: **vinovați**.

Ioan Slavici. După ce am auzit acum motivarea acuzării, sunt cu atât mai convins, că punctul de plecare al acuzării a fost numai o neînțelegere.

Dacă dl procuror dăce, că e de prisos a mai întemeia acuzarea, aș putea și eu să răspund, că e prisos să se apăr. De sigur însă nu e de prisos nici întemeierea acuzării, nici apărarea. Ceea-ce se petrece aici e un lucru serios: trebuie să aibă un scop.

Eu găsesc punctul de gravitațiune al acuzării, în afirmarea, că este o dușmănie oarbă contra statului în mine și într'un cerc de bărbați. O neg acestuia cu toată hotărârea: primeșdia, ce se presupune aici, nu există. E inesact, ceea-ce dl procuror susține, că eu agitez contra statului ungar și contra Maghiarilor. Am tras numai concluziunea logică și am enunțat, că procederea guvernului trebuie să aibă urmarea firească, că aceia, care astăzi sunt amicii statului ungar și ai națiunii maghiare, vor trebui să devină dușmani. Eu încheiu cu cuvintele: Nimeni nu poate să peară, fără ca să dea din mâni și din picioare. Și nu înțeleg, cum s'au putut restălmați cuvintele mele.

A doua obiecțiune ce voesc a face e privitoare la imputarea, că aș fi scris articolul cu scopul de a me insinua pe lângă concetățenii mei germani, care acum, din întâmplare, sunt judecătorii mei. Mi se impută prin aceasta o intențiune ordinară. Ve încredințez însă, că dacă Germanii le-ar face Maghiarilor în Cluș ceea-ce Maghiarii le fac Germanilor în Sibiu, aș fi tot atât de indignat de Germani, cum sunt acum de Maghiari, — indignat, nu ca Român, ci ca om, ca cetățean, care vede, că ceea-ce se petrece, nu poate să aibă decât urmări rele.

Nu voesc să intru aici în discuțiuni politice. Trebuie însă să fac o obiecțiune în ceea-ce privește rolul conducător al Maghiarilor.

Nu combat conducerea Maghiarilor, am și înșeu și dic, că ei nu se folosesc de conducerea lor astfel, cum cere binele țării, și că prin aceasta e primeșduită chiar și conducerea ea însăși.

Mi se mai face imputarea, că cer intervenirea streinătăii. Eu cred, că este în interesul statului și al națiunii maghiare, să producă simpatii în Germania și România, căci de aceste două țări e vorba. Așa a și fost. Dacă însă acum un Român merge la București și i se pune întrebarea, — cum mer treburile pe la voi? — El răspunde ca om onest: Rău merg! Tot astfel Sasul în Viena. Nici unul dintre dvoastre, întâlnindu-se cu un frate german, nu poate să dică: ne merge de minune noue celor din Ardeal! E dator la bărbatului, să arate fără sfială asupra primeșdiei. — Aceasta am făcut-o, și ve rog deci să me achitați.

Însă nu aș fi încă mulțumit numai cu achitarea. Mi s'ar dăce: ești un om viclean tu; câștigi pe judecători în favorul teu, făcând paradă de simpatii germane, și lași apoi să te răsplătească cu achitarea.

Aș dori dar să-l pot convinge și pe acuzator, cât de lipsită de temei e acuzarea ce-mi face. Aș dori, ca după ce am venit ca dușmani aici, să ne despărțim ca prieteni.

Aș dori să străbată în cercuri largi convingerea, că nici în partea Românilor, nici din a Sasilor, nu amenință primeșdia ce se presupune, ci Maghiarii fac abuz de rolul lor conducător. Aceasta am și-o și în articolul meu. N'am și-o, că Românii și Sașii trebuie să fie dușmani ai statului ungar, ci am enunțat, că acești bieți de oameni, în urma întrebunțării, pe care o fac Maghiarii de rolul lor conducător, contra propriei lor voințe trebuie neapărat să devină dușmani ai statului ungar. Aceasta e vina mea dacă e o vină aceasta. Ve rog se mă achitați.

Cornel Pop Păcurar. Fie-mi permis a me explica și eu cu privire la cauza mea: pentru ce anume am scris cu conștiința liniștită articolul incriminat. Și fiind că nu posed perfect limba germană, me folosesc de dreptul ce-mi dă legea de a me pronunța în limba mea maternă.

Dlor jurați! Toate necazurile ce le sufer popoarele din această parte a monarhiei noastre sunt productul isvorit din îngrijirea națiunii maghiare pentru viitorul său. Nu noi, nici celelalte popoare conlocuitoare, purtăm vina că națiunea maghiară e atât de puțin numeroasă. Nouă ne e indiferentă lupta acestei națiuni într'unulțirea ei, numai să nu se facă aceasta pe pielea noastră proprie; și earăși nu noi

suntem de vină că Dăeu ne-a dăruit cu trăinicie și nici nu e păcatul nostru că poporul maghiar s'a aședat între astfel de popoare pe care nu le pot contopi. S'au aședat și ei unde au putut și nu poate nime să tăgăduiască că acest popor a luptat cu multă abnegațiune pentru viața sa. Eu nu neg aceasta, dar îi contest dreptul de a amări dăilele cetățenilor nemaghiari de dragul limbii lui. Nu e lipsă de a răsfoi istoria trecutului, trec peste toate greșelile trecutului ca peste niște fapte ruginite, dreptăți cuprinse în acte de stat rămână din a mea parte în arhivele de stat, un fapt însă relevat: Românii sunt vechi locuitori ai acestei patrie, și astăzi sub așa numita coroana a Sf. Stefan sunt în număr atât de considerabil încât principiul ce domnește astăzi în toată Europa principiul naționalităților cere ca naționalitățile de sub ori-ce stăpânire să fie îndreptățite. Acest spirit al timpului present și bogăție a viitorului nu-l vor putea sugruma Maghiarii: el poruncește și toți trebuie să i ne supunem. Dacă nime nu se poate mântui de această poruncă a naturii, și cu atât mai puțin concetățenii maghiari, pentru ce să dușmănesc cu toate popoarele? Maghiarii însă, guvern și popor, sunt atât de înspăimântați de viitorul lor, încât cred și acum în visuri și astfel se dușmănesc cu toată lumea, ved în toată umbra un pericol și vreau să ne câștige dragostea cu sila. Dragoste cu sila nu se face. Și cetățenii nemaghiari ai acestui stat tot îi iubeesc, dar îi iubesc de bună voie, și în dragostea cea mare ce o au pe conta pielii lor cutează ai feri de primeșdie prin povețe. Omul cu păcatul pe suflet nu crede însă nimenui. Maghiarii îngrijiiți de viitorul lor nu pot suferi poava Conșcii de nedreptățile ce ni se fac, ei nu pot crede, că le-ai putea da povețe bune. Eu până ce n'am vedut incriminat articolul de sub întrebare, n'am putut nici odată crede, că Maghiarii să ne fi făcut noue atâta rău, de cât ne tânguim noi și ceilalți concetățeni nemaghiari ai acestei patrii. Vedând însă incriminat un articol ca și cel de sub întrebare, un articol care arată cu toată nevinovăția o greșală a poporului astăzi la putere, un articol, care le spune Maghiarilor, că fapte de natura celei cuprinse în acest articol sunt în stare a silii popoarele acestui stat poliglot să facă ele odată sfârșit rătăcitei Ungarie de astăzi schimbându o în un stat echitabil și mai fericitor — mi-am și-o: mare trebuie să fie nedreptatea ce îndurăm din partea acestui stat când stăpânitorii lui nu pot crede că îl pot iubi. Abia acum încep a măsura greutatea încălcărilor ce îndurăm. Mare rău trebuie să ne fie făcut statul acesta ca să nu se poată crede că îl iubim. Eu nu mi-am putut și nu-mi pot închipui nici acum cum poate cineva afla rătăcitea în articolul incriminat. Dușmanul însă când voiești să-l ferești de rele, crede că îl împingi în primeșdie și te dă pe mâna judecătorului.

Niște cetățeni vrednici au riscat averea copiilor lor, au jefit bani și au creat „Tribuna“ pentru ca să povățuească statul de primeșdiele greșelilor națiunii dela putere. Națiunea aceasta nu crede însă că se poate ca cetățeni nemaghiari să-și jertfească avere pe altarul statului. Am întreat de multe-ori și de mulți pentru ce nu cred că noi le vom binele, dar nu mi s'a spus de loc. Am resfoit apoi puțin istoria câtorva deci de ani și n'am aflat nici o faptă prin care noi Românii ne-am fi făcut vinovați de atâta neîncredere. N'am aflat nici un act de tradare de patriă ce l-ar fi încercat moșii sau părinții nostri. Căci nu se poate dăce despre Horia și Cloșca că ei au tradat patria. Ei s'au dus cu credință la monarhul de pe timpul lor al acestei patrie. Revoluționarii din 1784 mergeau cu fruntea senină înaintea fericitului împărat Iosif. Sau se poate ca să fie cineva așa de corupt încât să pășească cu demnitate înaintea celui pe care voiește să-l tradeze? Un om curat la suflet nu-și poate închipui atâta rătăcite. Mi-am și-o: De pe timpul acesta nu poți deduce nici o cauză de încredere. Dela 1784 până la 1848 nu mai cuprinde istoria patriei noastre nici un titlu de revoluțiune. Am studiat dar mișcările acestui an. N'am aflat pe nici pe o pagină ca vre-un părinte de al nostru să se fie făcut vinovat de tradare de patriă. Nicăiri n'am putut ceti vre-un nume românesc pentru al căruia purtător să se fie ridicat furci pentru crima de tradare de patriă și me îndoesc că națiunea maghiară ne-ar concede vre-unul dintre cei pentru care s'au ridicat în 1849 furcile. Eu știu că această națiune e cu mult mai jaluză decât să ni-i lase noue pre acești bărbați

Glasul acestui popor curat ca soarele rivnitor de dreptate a cerut autorului articolului, din greșală incriminat, ca să facă atenți pe stăpânitorii sei de ași că s'a pronunțat sentența de moarte asupra alor doi cetățeni în o limbă pe carea ei nu o cunosc. Ar fi lucru de ris ca să-i fie unui stat „puternic“ ca al Ungariei frică, că doi pecătoși cu un picior în groapă ar putea periclita statul. Nu se

mai periclita deci idea de stat maghiar dacă judecătorii le făceau mângăierea de a-i judeca în limba lor.

Apoi înșiși dvoastre dlor jurați vați putut convinge ași că dl acuzator nu și poate motiva juridice acusa sa; ea e o acuză de sentimente infrumșețată cu poesii.

Dlor! Guvernul, sau nu se vor supera concetățenii maghiari când voiu dăce că statul maghiar în forma lui de ași prin nedreptățile de care se împărțesc naționalitățile nemaghiare, prin șovinism înstreinează inimile supușilor sei și fiind-că Maghiarii, statul unguresc voiește să continue cu existența sa vătămătoare de până acum, trebuie s'gduit până la temelii lui, temelii trebuie să rămână și să se ridice pe ele o clădire după un plan mai solid. Vinovați de agitațiunea cetățenilor pacinici sunt cei ce susțin aceste nedreptăți de stat de ași. Să se facă acestei monarhii dreptate, să înceteze odată șovinismul de a mai înstreina inimile cetățenilor nemaghiari și să se facă dreptate. Dlor jurați! Cu deplină cunoștință de ceea-ce cuprinde articolul incriminat, convins atunci, convins acum că articolul incriminat e o poava plină de iubire către stat, l-am scris și voiu subscrie totdeauna astfel de povețe chiar în interesul statului. Aștept dar să se pronunță verdictul prin cetățenii imparțiali!

(Va urma).

Varietăți.

* (Adresă omagială.) Sinodul arhidiecesei ortodoxe-române din Transilvania în ședința din 28 Aprilie 1884 Nr. 147 a otărit a așterne o adresă omagială către Maiestatea Sa împăratul și regele nostru din incidental răspunsului primit de deputațiunea bisericeii ortodoxe române cu ocaziunea sârbărei pentru reconstruirea Seghedinului.

Această adresă Maiestatea Sa s'a îndurat preagrațios a o lua la cunoștință pelângă exprimarea preainaltei Sale mulțamite.

* (Concert.) Duminecă Sibiul a avut un oaspe distins și totodată o seară neobicinuită. Conte Zichy Géza, virtuosul în clariv, a dat aici un concert spre scopuri filantropice. Ca băiat ténér nobilul conte și-a perdut brațul drept. Natura i-a resplătit bogat această pierdere, căci contele cu mâna stângă produce pe clariv, ceea ce rari muritori pot produce cu amândouă mâinile. El cu o desteritate admirabilă și artă mare a executat 7 piese pe clariv.

Vedea omul cu ochii că — concertantul i lipsește mâna dreaptă, și la farmecul cântărei sale omul u mit se întreba: se poate ca acest om să producă cu o mână, ceea ce el produce.

La acest concert a participat reuniunea de cântări „Hermania“, „Magyar dalkör“ și „Männergesang-Verein“, asemenea domnul profesor Weiss a cântat două piese, acompaniat de domnul director de musică I. L. Bella. Frumos au cântat „Magyar Dalkör“, frumos și „Männergesangverein“, de tot frumos a cântat însă „Hermania“, și trebuie să recunoaștem că e mare deosebire între aceasta și cele amintite mai sus. Tonuri frumoase, expresive și închise sunt rezultatul unui studiu îndelungat și conștientos dovadă vie că reuniunea Hermania nu cântă din datorință, numai ca se cânte, ci ea cântă pentru frumșetea artei, studiează sub o direcțiune conșciă și neobosită în nisuințele sale spre adevărată perfecțiune. Conducătorii Hermaniei domnul Weiss — însuși este cântăreț cu frumos talent și cu mare calificatiune musicală, ceea-ce ni se pare că este normal și pentru prestațiunile reuniunii conduse de el.

Sala cea mare dela „Gesellschaftshaus“ era îndesuită de public din toate straturile sociale ale Sibiului.

Concertantului i s'a făcut mari ovațiuni, și i s'au dat mai multe cununi de lauri. Se dăce că deputațiunea de femei la asemenea ocaziuni festive este impunătoare. O credem. Se face însă de tot stângaci când vorbitorul unei asemenea deputațiuni se incurcă, și începe de câte trei — patru — ori o frasă, ca și cum i s'a întemplat unei deputațiuni de dame la această ocaziune.

* (Contele Zichy) după concertul de Duminecă seara a fost oaspele comitelui suprem, Dr Brennerberg. La această cină festivă au fost invitați reprezentanții ofielor din Sibiu, presidentul Hermaniei, al reuniunilor „Magyar dalkör“ și „Männergesangverein“, domnul profesor Weiss și domnul George Dima profesor la seminariul nostru de aici.

Eri cu trenul dela 8 oare Conte Zichy a plecat la Brașov.

Loterie.

Sâmbătă în 7 Februarie 1885.

Viena: 67 62 65 84 74

Timișoara: 12 69 65 90 46